N°. 2376

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is *f* 5.00; voor de buitensteden *f* 6.00; *franko* door het geheele Rijk.
Brieven, *Gelden*, enz. FRANKO te adresseeren aan het Bureau dezer COURANT.

DINGSDAG 14 OKTOBER.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen *f* 1.00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen [illegible] op regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien [illegible] zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men [illegible] plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 13 Oktober.

De zaak van Napels blijft nog altijd de aandacht boeijen. En ofschoon de daaromtrent gerezene spanning eenigzins verminderd is, zoo laat evenwel de gewigtige aangelegenheid niet na, om bij voortduring veler bezorgdheid gaande te houden.

Er zijn immers hier groote beginselen in het spel, die zoowel in de verre toekomst als in de nabij zijnde gebeurtenissen de verderfelijkste gevolgen voorspellen.

Men kan gissen en falen omtrent hetgeen Frankrijk bij eene tusschenkomst in Napels zou kunnen bedoelen. Maar wat Engeland is het blijkbaar wat het beoogt. Het heeft een groot handelsbelang, om het eiland Sicilië, met welk voorwendsel dan ook, onder zijnen invloed te plaatsen. Sicilië is onder alle opzigten geschikt om voor Engeland eene rijke kolonie te worden. Het biedt vruchtbare landouwen aan, die Engeland wil exploiteeren, om daarvoor in de plaats aan de bewoners van het eiland haar fabrikaat in ruiling te geven. Er zou voordeel van alle zijden zijn, nog daargelaten, dat Sicilië een van de gewigtigste militaire punten van de Middellandsche Zee aanbiedt, 't welk de mogendheden in geen geval aan Engeland kunnen overlaten. 't Bezit thans reeds Gibraltar en Malta. Als men daaraan nu Sicilië toevoegt, dan is de weg naar de Oost in handen van de Engelschen, die hem voor alle koopvaardijvaart kunnen afsluiten, als zij 't verkiezen. En let wel, dat hier niet alleen spraak is van den handelsweg naar Konstantinopel en de Zwarte Zee, maar evenzeer van den weg naar Alexandrië en naar de oost-indische volken, welke men thans door een kanaal in naauwere verbinding met Europa wil brengen. O, de Engelschen [illegible] doel, waarop zij uit zijn bij eene tusschenkomst in de zaak van Napels, heeft insgelijks een handelsbelang en een politiek oogmerk. Zij begeeren Italië te beroeren. Zij weten dat het moeijelijk is om de lont aan het napolitaansch kruid te brengen, zonder gansch Italië te verontrusten. Hun zou niets aangenamer en voordeeliger zijn, dan geheel Italië in lichte laaije vlam te zetten.

Vooreerst trachten zij alzoo den Paus te bereiken, dien zij niet langs Civita-Vecchia kunnen aantasten. Een omweg over Napels zal minder, maar toch genoegzaam doel treffen, om der engelsche dweepzucht voldoening te geven. Daarenboven heeft de ondervinding geleerd, dat in een opstand der italiaansche bevolkingen, Engelands handel en nijverheid bloeijen en groeijen. Onvermijdelijk vervallen daarbij alle douanen, zoodat Engeland al kan invoeren wat het wil, en zijn invoer door verkoopen aan de vrienden, die zijn steun behoeven. Eene italiaansche revolutie is voor Engeland een goudmijn. Eindelijk komt daarbij, wat alles afdoet, dat twee der groote mogendheden van het vasteland door eene revolutie in Italië verzwakt worden. Het zijn juist de twee mogendheden, waarvoor Engeland ontzag heeft, Oostenrijk namelijk en Frankrijk. Het weener hof is onmiddellijk de handen vol hebben aan Lombardije, [illegible] Napoleon III het gevaar loopt, dat de italiaansche revolutie naar Frankrijk overslaat.

Geen wonder alzoo, dat bijna de gansche engelsche pers met lord Palmerston instemt, en een veldtogt tegen Napels predikt. Maar wij vragen, wat kan Frankrijk bij dien veldtogt op het oog hebben? De Muratten in Italië inplanten, ten gerieve der Engelschen, die Sicilië in bezit zullen nemen? Een klein rezultaat voor groote gevaren en groote schaden, die onvermijdelijk zijn. Als het parijsche kabinet daarmeê kon worden verleid, zou het dwaas of blind zijn. Napoleon I is gestruikeld over de familie-politiek, waarom zou Napoleon III er zich aan wagen? Uit behoefte om zijn volk door oorlog bezig te houden? Het is intusschen al zeer opmerkelijk, dat juist die bladen, die hem het meest vijandig zijn, met Engeland partij trekken tegen Napels. Ongetwijfeld in de hoop, dat hij in de revolutie van Italië het begin van zijn val zal vinden. Het *Journal des Débats*, dat orleanistiesch gezind is, reikt in de napelsche quæstie de hand aan den *Siècle*, die de republiek wil. Het zijn [illegible] verdachte patronen, waarmede het gevaarlijk is [illegible]. De partijschappen, als wier orgaan zij optreden, hebben door een dergelijk revolutionnair bondgenootschap, eerst de restauratie en vervolgens de Regering van Louis-Philips begraven. Zeer zeker zouden zij insgelijks de Regering van Napoleon III met blijdschap zien ondergaan, op het gevaar af van des anderen daags voor een afgrond te staan, waar de Republiek de magt zal betwisten aan den ouderen en jongeren tak der Bourbons. Zulke berekening kan weinig aanlokkelijks hebben voor den franschen Keizer, die, nu hij een zoon heeft, voor de toekomst van dien zoon alles veil hebben moet.

Overigens is het eene vraag of de Keizer op dit oogenblik behoefte heeft aan een oorlog om het volk in toom te houden. Men weet toch hoe uitbundig en algemeen de vreugd was toen, in 't begin van 't jaar, de vrede met Rusland gemaakt, begroet werd. Het bleek daaruit, dat de roem in den oorlog behaald bij 't volk niet opwoog tegen de lasten en tranen, die hij had gevergd. Met der daad, de oorlog met Rusland was duur te staan gekomen in allerlei offers van goed en bloed, die nog op dit oogenblik Frankrijk zwaar drukken.

De geldelijke krizis, die thans Frankrijk teistert, is nog voor een groot gedeelte 't gevolg daarvan. Die krizis is geen klein bezwaar. Middelerwijl hij handel en nijverheid verlamt, vermeerdert hij de armoede, verhoogt hij de prijzen van alle levensbehoeften en baart hij angst, schrik en veel ontevredenheid.

Is dat een geschikt tijdstip voor 't fransche goevernement, om eene tusschenkomst in een vreemd goevernement op te zetten, die onberekenbare gevolgen kan hebben, en evengoed het begin kan zijn van eene algemeene omwenteling der volken, als van een nieuwen algemeenen oorlog? Zeker kan het kabinet van Parijs noch het één, noch het ander willen. Het moet dan ook geen middelen begeeren, die tot zulk doel leiden kunnen. Welligt zal [illegible] volgen kunnen worden gebezigd. Het is mogelijk, dat bekennen wij, maar wij voegen er aan toe, dat niemand het in zijne hand heeft, om oorzaak van gevolg te scheiden. Het kan zijn dat men er in slaagt, maar dan zal 't bij toeval zijn. Het is onmogelijk daarop te rekenen. Elk goevernement kan al of niet eene daad stellen; maar de daad gesteld zijnde, hoe grooter zij is, hoe minder kans zij laat om de gevolgen te bedwingen. Zij is soms als een stroom, die zich opzet, en die, wanneer men hem wil beteugelen, zich een weg baant over de dijken, en stad en land verwoest.

Is het niet daaruit te verklaren, dat het fransche goevernement besluiteloos aarzelt, uitstel zoekt om met de engelschen naar Napels te gaan?

Zulks is des te meer raadzaam, omdat van al de redenen, die door Engeland worden aangevoerd, om zich in de zaken van Napels te steken, niet eene enkele geldig is. Wij toonen zulks in een volgend Nommer.

Ten einde het oponthoud aan de grenzen der, met de spoorwegen herwaars komende, vreemde reizigers zoo veel mogelijk te bekorten is aan de betrokken kommissarissen van rijks-politie, met wijziging van vroegere instruktiën, door den minister van justitie de last verstrekt, om voortaan alleen van die vreemdelingen de paspoorten te registreeren, ten opzigte van welke hiervoor bijzondere redenen mogten bestaan.

Wij vernemen dat wijle mejufvrouw W. J. Sanders van Wel, op de 15den September te 's Hage overleden, heeft gelegateerd, na vermaking van eenige legaten aan vrienden en aanverwanten: 1°. aan het gesticht der zusters van liefde aldaar *f* 10,000; 2°. aan de algemeene armen van 'sGravenhage *f* 5,000, terwijl zij eindelijk benoemd heeft tot hare eenige erfgename de administratie van het R. C. jongens- en meisjes-weeshuis aldaar.

(*'s Gr. W.*)

Z. M. heeft aan dr. T. J. van Halen, te Roermond, vergunning verleend tot het aannemen der onderscheidingsteekenen van kommandeur der orde van Isabella la Catolica, hem door H. M. de Koningin van Spanje geschonken

Z. M. heeft benoemd: tot kantoor. te Apeldoorn, mr. J. F. H. van der Feltz, en tot regter in de arr.-regtb. te Rotterdam mr. H. A. A. van Berkel.

CREDIET-VEREENIGING. — *Maandelijksche balans*, opgemaakt *ultimo Julij* 1856. 738 leden, vertegenwoordigende een maatschappelijk kapitaal van *f* 3,798,795.

Credit.

In portefeuille . .	*f* [illegible]	
Diverse debiteuren . . .	» 120,509.36½	
Cassa	» 7,495.50	
		f 548,606.94

Debet.

Gedane stortingen. . .	*f* 379,879.50	
Diverse crediteuren . .	» 184,530.94½	
Balans	» 34,196.49½	
		» 548,606.94
In disconte genomen . .	*f* 838,303.45½	
» » gegeven . .	» 794,179.81½	

De Voorzitter van Commissarissen, J. HEEMSKERK Az.

De Directeuren, BUCHLER. L. KEYZER.

's GRAVENHAGE, 12 Oktober. Gisteren is in de residentie aangekomen en aan het *hôtel Paulez* afgestapt de graaf van Marnix, grootmeester van Z. M. den Koning der Belgen, belast met depêches voor het nederlandsche hof. Heden morgen heeft de graaf, na zijne zending alhier volbragt te hebben, de rezidentie weder verlaten.

DELFT, 11 Okt. Ter kaasmarkt van heden waren de prijzen van *f* 27.50 tot *f* 22 per 100 Ned. ℔. Aangevoerd 49 stapels wegende 82.789 Ned. ℔.

AMEIDE, 10 Okt. Op de gisteren gehoudene paardenmarkt waren veel minder paarden aangebragt dan andere jaren. De jonge paarden werden duur verkocht. Paarden van 1 tot 2 jaar voor *f* 200 à 300. Veulens van *f* 100 à 150.

[illegible], 9 Okt. Op de markt alhier werden 258 stapels kaas aangevoerd, wegende te zamen 67,709 Ned. ℔. Prijs kleine *f* 30.75.

BLOKZIJL, 8 Okt. De boter was heden [illegible] en werd bij ruimer voorraad met graagte besteed voor het ⅛ vat *f* 22.50 en voor het ¼ vat *f* 46.50.

PUTTEN, 11 Okt. Op de heden alhier gehoudene najaars beestenmarkt was belangrijk minder vee aangevoerd dan in vorige jaren; men meende dit te moeten toeschrijven aan vele verkoopen, welke weinige dagen te voren van het vette vee in de weiden had plaats gehad. Het vond gerede koopers, de prijzen waren hoog, en algemeen werd er van 25 tot 27 cents voor het halve Ned. ℔. bedongen.

BORNE, 11 Okt. Zoo op het oogenblik, tusschen 10 en 11 ure 's avonds, ging hier de brandklok en al spoedig ontdekte men dat er brand was in het huis van de wed. Bussemaker, verhuurd aan twee of drie huishoudingen. Gelukkig dat het huis niet met hooi of stroo gedekt en, nog gelukkiger, dat er geen wind was, zoodat men dan ook spoedig met weinig schade, hoewel het huis in vollen brand stond, het vuur is meester geworden.

LUXEMBURG, 12 Okt. In de zitting van de kamer van afgevaardigden op 8 dezer, heeft de regerings-prezident Simons het ontwerp ingediend tot wijziging der konstitutie, zooals uit de rede, door den Prins-stadhouder bij de opening uitgesproken, te verwachten was. Er zijn niet minder dan 45 artikelen, waarin de Regering wijziging wenscht te brengen, of die zij verlangt uit de konstitutie geschrapt te zien. Onder anderen zal volgens het voorstel de kamer den naam dragen van: Vergadering der Staten. De civiele lijst zal op 40,000 fl. [illegible] pers onder de werking der bondswet gebragt worden, terwijl het artikel, waarbij het zegel en de borgstelling verboden worden, opgeheven zal worden, alsmede de jury in drukpersdelikten; de bevoegdheid van het opperste geregtshof zal beperkt, de census voor de kiezers driemaal zoo hoog gesteld, den duur der jaarlijksche zitting tot 40 dagen teruggebragt en het budget in twee gedeelten gesplist worden, waarvan het eene, als vast staande, niet zal worden onderworpen aan de jaarlijksche goedkeuring der wetg. magt. De attributen der kamer in zake van petitionnement zullen verder beperkt en de benoeming van haren prezident en van de vice prezidenten, uit eene lijst van drie kandidaten, aan den Koning-groothertog

... worden. De heer Simons voegt er ten slotte bij, dat de Regering zeer matig geweest is in haar voorstellen van veranderingen, en dat het misschien doelmatiger geweest zou zijn, om meer hervormingen in het wezen der zaak voor te dragen.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 10 Oktober. Men berigt dat in de nabijheid van Châlon-sur-Marne een kamp van 40,000 man zal opgeslagen worden, waarover de keizer in persoon het bevel zal voeren; doch stellig niet eerder dan tegen het aanstaande voorjaar.

— Volgens geruchten zou de baron Rothschild aan de bank al het goud aangeboden hebben, dat zij in de tegenwoordige omstandigheden mogt noodig hebben.

— De *Presse d'Orient* zegt, dat de konferentiën betreffende de regeling der Vorstendommen tot over twee maanden zijn uitgesteld.

— In de maand April is een fransch koopvaardijschip door de roovers van het Riff aangevallen. De fransche Regering heeft voldoening geëischt en als zoodanig eene som van 35,000 fr. erlangd, welke de Keizer van Marokko alsnu wel denkelijk met geweld zal terug vorderen van de werkelijk schuldigen. Aan het feit wordt eenig gewigt gehecht, vermits men tot dusver van de marokkaansche bewindslieden op geene andere wijze schadevergoeding heeft kunnen erlangen, dan met geweld van wapenen.

— De prijzen der granen dalen op al onze markten en de overvloedige aanvoeren, welke van alle zijden aangebragt worden, doen eene verdere daling te gemoet zien.

— Een dagblad-korrespondentie meldt als zeker, dat stappen of voorstellen gedaan zijn om een vertegenwoordiger der napelsche Regering toe te laten op de aanstaande konferentien te Parijs.

— Volgens den *Corrière Mercantile* van Genua zou het konflikt tusschen Sardinië en Toskane een gelukkige oplossing hebben erlangd.

— De Keizer heeft te Rambouillet gejaagd. Verschillende personen zijn tot bijwoning der feesten in Compiègne genoodigd.

— Uit Napels wordt geschreven, dat de toebereidselen der Regering tot verdediging blijven voortduren.

— Een dépêche uit Triëst meldt, dat er te Kutais ongeregeldheden hebben plaats gehad, tengevolge der daar ingevoerde hervormingen. Een der turksche autoriteiten, Chukri genaamd, die een tegenstander der hervormingen is, moet grootelijks de oorzaak dier rustverstoringen geweest zijn.

— De turksche gezant te St.-Petersburg heeft aldaar voor den tijd van verscheidene jaren een hôtel gehuurd, hetgeen tot dusverre niet plaats vond, en het bewijs oplevert dat men op een duurzamen vrede tusschen de beide rijken rekent.

— Volgens den *Epoca* zou Espartero een manifest willen openbaar maken, zoodra de staat van beleg in Spanje opgeheven wordt, daar hij geene andere bron zou de hij daartoe geenszins de toevlugt nemen, maar zijne staatkundige gedragslijn bloot leggen aan de Cortes, zoodra deze zullen bijeenkomen.

ENGELAND.

LONDEN, 10 Okt. De dader van den diefstal ten nadeele van het glazenpaleis te Sydenham gepleegd, zekere William James Robson, is te Kopenhagen gearresteerd.

— Eergisteren had de opening van de nieuwe *Free Trade Hall* te Manchester plaats, waarbij de heer Milner Gibson als hoofdredenaar optrad. Hij sprak de hoop uit, dat men pogingen zoude in het werk stellen tot het erlangen eener vermindering van het leger en de vloot, als ook om den druk der belastingen te verzachten en zoodoende den vrijen handel van klemmende handen te bevrijden. Ook waarschuwde hij tegen inmenging in de binnenlandsche aangelegenheden van vreemde Staten.

— Met de laatste berigten uit de Vereenigde Staten verneemt men, dat den *New-York Herald*, volgens de groote menigte, der oude demokratische partij den heer Buchanan afvalt om den heer Fremont te ondersteunen, waardoor de heer Fremont een groot aantal stemmen zal winnen.

De *Canadian* heeft berigten aangebragt uit Quebec van 27 September, welke echter geen staatkundig nieuws van belang behelzen.

Met de *Tyne* zijn berigten ontvangen uit Brazilië en La Plata. Die uit Buenos-Ayres loopen tot 3 September. Alsdan was de toestand des lands hagchelijk. De autoriteiten schenen geneigd, te zijn de buitenlandsche emigratie naar hun land te lokken, doch de groote moeijelijkheid bestond in gebrek aan fondsen, en men dacht dat het desbetreffende regeringsvoorstel veel oppositie zoude uitlokken.

Te Montevideo was de stand van zaken den 4 September zeer betreurenswaardig. De financieële quæstie was uitgeloopen op eene krizis waarvan men, zoo zegt de korrespondent van den *Times*, het einde nog niet kan voorzien. Het schijnt, naar aanleiding van de benoeming van een heer Battle tot minister van financiën, de terugroeping van eenige uitgewekenen en andere feiten, dat de president den rug heeft toegekeerd aan de partij van Oribe, welke ongetwijfeld de sterkste en meest invloedrijke is; men gaat zelfs zoo ver van te zeggen, dat generaal Rosas op het punt is Montevideo te bezoeken; doch dit vond weinig geloof. Kortom de staatkundige toestand dier streken is onrustbarend, doch ter zelfder tijd gaan zij snel vooruit, wat betreft hare materieële belangen.

DUITSCHLAND.

WEENEN, 10 Okt. Het officieële dagblad van Milaan meldt als zeker, dat de Keizer van Oostenrijk Milaan zal bezoeken in de eerste week van Januarij.

— Maarschalk Baraguay d'Hilliers is te Weenen aangekomen en heeft een bezoek afgelegd bij en een tegenbezoek ontvangen van den heer von Bruck. De kennismaking der beide diplomaten dagteekent van Konstantinopel, waar beide, twee jaar geleden, hunne Regeringen vertegenwoordigden.

— De belangstelling welke de nieuwe inrigting voor onderwijs te Kalksburg, welke onder de leiding staat van de Jezuïten, is buitengewoon groot. Er moeten reeds 300 jongelingen als toekomstige kweekelingen dier inrigting ingeschreven zijn; de meesten daarvan behooren tot den hoogen adel.

Uit Triëst verneemt men de aankomst der overlandmail, met berigten uit Calcutta 3, Bombay 12 September, Melbourne 12 Julij en Ceylon 16 September. Daarmede verneemt men, dat de toebereidselen voor eene expeditie tegen Perzië in al de departementen van de indische Regering met ijver worden voortgezet. Deze engelsche expeditie zou uit niet minder dan 15000 man bestaan. Twee stoombooten hadden plotseling bevel ontvangen van Calcutta naar de golf van Perzië te stevenen.

— De baziliek der stad Gran, zetel van den primaat van Hongarije, is met groote plegtigheid ingewijd. Op de plaats waar dit prachtige gebouw zich verheft, heeft vroeger reeds meer dan eene kerk gestaan. De eerste werd in de 10e eeuw gesticht en was waarschijnlijk in den byzantijnschen stijl gebouwd. De Tartaren hebben haar later verwoest. In de 14e eeuw werd op dezelfde plaats een gothieke kerk opgerigt, die bij den inval der Turken tot den grond werd gesloopt. De kronijken van dien tijd roemen de schoonheid van het gebouw hoogelijk. De Muzelmannen stichtten op de plek der verwoeste kerk eene moskee, welke, toen zij uit Hongarije verjaagd waren, weder onder den voet werd gehaald. Toen in 1820 de Primaat van Hongarije zijn zetel weder te Gran vestigde, waaruit hij sedert eeuwen uit vrees voor de Mahommedanen geweken was, vatte hij terstond het plan op om er een schitterende tempel te stichten, wiens pracht een in het oog vallende getuigenis zou afleggen van den trouwen katholieken geest in het land. Een weener architekt, Paul Kühnel, maakte het plan; een reusachtige baziliek zou het middenpunt wezen van een kring paleizen, waaronder dat van den Primaat, nimmer... als dat van St. Marcus te Venetië. De eerste steen van de baziliek, welke het begin moest wezen van die reeks gebouwen, waartoe de bibliotheek, de woningen der kanunniken en het seminarie behooren, werd den 23 April 1822 gelegd. De baziliek heeft ruim 2 millioen florijnen gekost. Zij verheft zich op een rots, die twee honderd voeten boven den Donau uitsteekt, is in den italiaanschen stijl gebouwd, door een koepeldak bekroond, waarbij twee torens prijken, ieder van 175 voeten. Men kan zich het best een denkbeeld vormen van de grootte van dit koepeldak door het te vergelijken met dat van andere beroemde gebouwen. De domtoren van Milaan heeft een hoogte van 232 voet, de St Marcus klokkentoren, te Venetië 270, de dom der invalieden te Parijs 280, de koepel der St.-Pauliskerk te Londen 282, die van Gran 238.

De eerste bouwmeester, Jan Pakh, werd in 1844 vermoord; een beroemd architekt van Pesth, Józef Hild heeft na hem de werken bestuurd. Het inwendige der baziliek maakt nog meer indruk dan het uitwendige. De muren zijn met lichtgrijs marmer bedekt. Het licht straalt door twaalf groote vensters, in den koepel aangebragt, binnen. Het gewelf is hemelsblaauw met kleine gouden sterren. Vijftien freskoos van verschillende grootte, door Lodewijk Moralt van München geschilderd, versieren de altaren en de nevenkapellen. Boven het hoogaltaar prijkt een schilderstuk in olieverw, de Opstanding voorstellende, dat veertig voet hoog is. De bas-reliefs zijn allerschoonst en te Rome door Meichsner vervaardigd. Dezelfde beeldhouwer werkt aan twee kolossale marmeren standbeelden, mede voor de baziliek bestemd, het eene den Zaligmaker, het andere de H. Maagd voorstellende. De vloer is door Buanie van Tarare ingelegd. Aan de beide zijden van het schip zijn twee kapellen, de een aan St. Stefanus gewijd; de tweede kapel is door den Kardinaal Bokacs in 1507 gebouwd en schier wonderbaarlijk tot 1824 bewaard gebleven, wanneer men die in zestienhonderd stukken verdeelde, om de kapel weder in een vorm op te bouwen, welke met het overige der kerk in harmonie staat. De wanden zijn met rood marmer bekleed, dat met zeldzame bas-reliefs versierd is, die aan den bloeitijd der italiaansche kunst doen denken. Onder de baziliek staan krypten wier afmetingen een heilige somberheid in het gemoed der bezoekers doen ontstaan. Twee groote standbeelden, de Vrede en de Onsterfelijkheid, houden als het ware aan den ingang de wacht. Van het koepeldak heeft men een der schoonste vergezigten der wereld. Aan het einde van den horizon verheft zich een kring van bergen die dit heilig oord schijnen te beschutten en zich als een waaijer uitspreiden rondom het vlakke plein, dat tegen de steile vestingwerken aanleunt, waarop de woningen der kanunnikken geplaatst zijn, alsmede een triumfboog, welke naar een soort van cirkus leidt, die de acht en zestig standbeelden der primaten van Gran bevatten moet. Aan den voet ligt de stad Gran, en het gehucht St.-Joris spiegelt zich in den prachtigen Donau.

BERLIJN, 11 Okt. Z. K. H. prins Frederik der Nederlanden is alhier eergisteren uit St.-Petersburg aangekomen en zal heden naar Muskou vertrekken, doch Maandag hier terugkeeren om bij aankomst van HD. gemalin en dochter uit 's Hage tegenwoordig te zijn.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 13 Oktober.

GETROUWD (9 Okt.): A. P. Zuilberg met M. Hoog. — A. W. van Lelie met A. C. H. Tripler, van Tilburg.

BEVALLEN (7 Okt.): C. E. H. Kerkhoven, geb. Bosscha, D. — (9 Okt.), A. W. van der Meulen, geb. Brester, D.

OVERLEDEN (7 Okt.): N. Boeff, 43 j. — (8 Okt.): M. J. Virnly, 67 j. — (9 Okt.): E. N. Duys, geb. Torres, 42 j. - P. E van Gogh, geb. Reiffold, 21 j. - S. T. L. C. Carp, geb. de Waal, 42 j.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

	pCt.	10 OKT. 4½ u. gebl.	11 OKT.	4½ u.	gebl.
Nederl., Werkel. Schuld à	2½	62⅝	62⅝		
Dito Dito	3	74⅞			
Dito Dito	4	93¼	93⅝	93$\frac{7}{16}$	
O. I. Leening, 1844	4				
Amortisatie	3½	89⅝			
Handel-Maatschappij	4½				
Aand. Arnh. Spoorweg	4½				
Dito Hollandsche dito					
Obligatiën	4½				
Maatschappij van Weld.	4				
Aand. Ned. Bank.					
België, Certifikaten	2½				
Dito *Rothschild*	2½	51$\frac{5}{16}$	51⅛		
Frankrijk, Obligatiën	3				
Spanje, Onbep. Stukken	1¼	23$\frac{11}{16}$	23¾	23⅞	23⅞
Nieuwe	3	42¼	41⅞		
Binnenlandsche	3	37⅞	38	38⅛	38$\frac{1}{16}$
Cert. Coup. Sp. Com.		5$\frac{5}{16}$	5¼		
Amortisable Schuld		6$\frac{7}{16}$	6⅜	6$\frac{7}{16}$	
Portugal, te Londen	3	44⅝	44$\frac{1}{16}$	44$\frac{5}{16}$	44$\frac{5}{16}$
Dito Uitgestelde					
Rusl., bij *Hope en C°.*	5	103	102⅞		
Dito A°. 1828—1829	5		102⅛		
Negot. 1831 en 1833	5	92	91⅞		
Nieuwe Engelsche	4½	97⅞			
Negot. 1840	4	[illegible]			
Dito *Stieglitz*	4				
Dito Nieuwe	5				
Certifikaten te Hamburg	5				
Inschr. op 't Grootboek	6				
Dito Certifikaten	6				
Polen, Obligatiën	4	77⅞	77⅞		
Aandeelen 1835					
Oostenrijk, Metalliek	5	73$\frac{15}{16}$	74	74⅛	74⅛
Dito Nationale	5	75½	75⅝	75⅝	75½
Dito 1847	2½	38⅛	38¼	38⅜	
Dito 1851 en 1852	2½	38¼	38¼	38¼	
Dito Nieuwe	5	83⅝	83$\frac{9}{16}$	83$\frac{9}{16}$	83⅜
Dito 1854	5	83⅛	83$\frac{9}{16}$	83$\frac{9}{16}$	83⅜
Weener Bank	5				
Dito	4	62½			
Aand. met Loting. fl. 250		ƒ355			
Nieuwe dito 1854		312			
Pruiss, Aand. 1854	3½				
Amerika, Bank-Aktien Cert.					
Dito Orig.					
Napels, Cert. bij *L. en B.*	5				
Sardinië, te Londen	5				
Denemarken, dito	5	101½			
Louisiana, te Londen	5	98½			
Brazilië	5		98½		
Dito 1843	5				
Mexiko, te Londen £ 100	3	20$\frac{15}{16}$	20¾	20$\frac{15}{16}$	20¾
Dito Onbepaalde	3	20$\frac{15}{16}$	20⅝	20$\frac{15}{16}$	20¾
Peru	4½				
Grenada, dito à £ 100	2½	21$\frac{7}{16}$	21¼	21$\frac{7}{16}$	
Dito Uitgestelde			6⅝		
Ecuador		14½	14⅝	14$\frac{5}{16}$	
Venezuela, te Londen	4½	33¼			
Dito Uitgestelde	1½	14			
Grieken, Bl. à £ 100	5				

N. 5 pc. Stieglitz 94⅝, ⅞, ⅝; O. 93¼; L. N. Phil. 86; Fr. O. Sp. Orig. ƒ132; Prost 65, 66½; Gren. onb. 21¼, $\frac{5}{16}$; Ecuador onb. 14⅜, $\frac{5}{16}$.

Binnen- en buitenlandsche fondsen waren heden bij levendigen handel in Oostenrijk prijshoudend.

Koers van het Geld: Beleening 4½ 5 pCt., Prolongatie 4½ pCt. Diskonto 4 pCt.

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

PARIJS, 11 Okt. Fransche 4½ pc. 91. — 3 pc. 67.30; 3 pc. Spanje —; id. 1½ pc —; 5 pc. Met. —; Rom. Leen 85.

MADRID, 10 Okt. 1 pc. Schuld 40.15; id. $1\frac{1}{2}$ pc. 28.05.

LONDEN, 11 Okt. Cons. $92\frac{3}{8}$; Spanje buit. 3 pc. $41\frac{1}{2}$; id. $4\frac{1}{2}$ pc. 24; Coupons-Bew. —; Pass. —; Rusl. 5 pc. 107; id. $4\frac{1}{2}$ pc. $96\frac{1}{2}$; Holl. 4 pc. $95\frac{1}{2}$; id. $2\frac{1}{2}$ pc. $64\frac{1}{4}$; Sard. 5 pc. 89; Braz. 100; Peru $4\frac{1}{2}$ pc. 75; Gren. uitg. 7; id. werk. $22\frac{1}{2}$; Mexiko 3 pc. $21\frac{3}{4}$; Portugal 4 pc. 44; Ecuador 14; Venezuela $33\frac{1}{2}$; Wissel op Amst. $11.18\frac{1}{4}$; Hamburg $13.7\frac{1}{4}$.

WEENEN, 11 Okt. Met. 5 pc. 82; id. $4\frac{1}{2}$ pc. $70\frac{1}{4}$; Bank-Aktien 1061; Credit Aust. 332; Wissel op Londen 10.18; Amst. —; Parijs —; Goud —; Zilver —.

BERLIJN, 11 Okt. $3\frac{1}{2}$ pc. Pr. Staatsch. —; 5 pc. Rusland 106; id. $4\frac{1}{2}$ pc. —; Wissel op Londen 2/m. 6 Th. $18\frac{1}{2}$; Amst. $150\frac{1}{2}$; Hamb. $141\frac{4}{5}$; Petersburg $106\frac{1}{2}$.

HAMBURG, 11 Okt. Spanje $1\frac{1}{2}$ pc. $35\frac{1}{2}$; id. 3 pc. $22\frac{1}{4}$; Rusl. 5 pc. $100\frac{1}{2}$; $4\frac{1}{2}$ pc. $89\frac{1}{4}$; 3 pc. Mexikanen 11; Noord-Duits. bank $103\frac{1}{2}$; Wissel op Londen 3/m. —.—; id. kort —.$\frac{1}{2}$; Amst. —.—.

FRANKFORT, 11 Okt. 5 pc. Met. 77; $1\frac{1}{2}$ pc. Spanje binnenl. $23\frac{7}{8}$; id. 3 pc. 37; Wissel op Londen 3/m. —; Parijs —; Weenen —; Amsterdam —.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	f $55\frac{1}{2}$	Livorno	2/m.	f $39\frac{1}{2}$
»	zigt	» $55\frac{1}{2}$	Napels	»	» 85
Bordeaux	2/m.	» $54\frac{1}{2}$	Petersburg	»	» 1.82
»	zigt	» $55\frac{1}{2}$	Weenen	6/w.	» 33
Madrid	3/m.	» 237	Augsburg	»	» $35\frac{1}{4}$
Cadix	»	» 237	Frankfort	»	» $98\frac{1}{4}$
Seville	»	» 236	Hamburg	2/m.	» $34\frac{7}{8}$
Bilbao	»	» 236	»	zigt	» $35\frac{3}{8}$
Lissabon	»	» $40\frac{1}{2}$	Londen	2/m.	» 11,60
Porto	»	» $40\frac{1}{2}$	»	zigt	» $11,72\frac{1}{2}$
Genua	2/m.	» $45\frac{1}{2}$	Rotterdam		» $\frac{1}{4}$

Londen 3/m. f $11.52\frac{1}{2}$.

HANDELSBERIGTEN.

AMSTERDAM, 14 October.

PRIJZEN DER RUWE SUIKEREN: Surinaamsch f 30 a 38.

Kisten: Brazielsch, wit f 42 a 47, dito geel f 38 a 41, dito bruin f 32 a 37, Havana, wit f 47 a 53, dito geel f 39 a f 46, dito bruin f 33 a 38.

Kanassers, Kranjangs en Kisten: Wit f 43 a 50, Grijs f 41 a f 42, Geel f 39 a 40, Bruin f 33 a 38.

Zakken en Matten: Manilla blond f 38 a 42, dito bruin f 31 a 37.

GRAANMARKT.

SCHIEDAM, 10 Okt. Rogge. Ten gevolge van minder kooplust en meerdere aanbiedingen zijn de prijzen, wat ligt gedroogde betreft, gedurende de laatste acht dagen langzamerhand teruggeloopen, terwijl voor hard gedroogde ruim vorigen koers werd toegestaan. Men verkocht als volgt: 145/2 ℔ Archangel f 263 1/m., 264 6/w. en f 265 6/w. van den zolder; 144/2 ℔ dito f 258 6/w.; 145/2 ℔ dito f 260 6/w.; 145/2 ℔ Pernau f 247, 250 6/w.

Gerst. Ged[illegible] brengen, ter[illegible] aan te nemen is. Men besteedde voor: 128/2 ℔ Mannheim f 248 6/w, 129/2 ℔ dito f 252 6/w.; 130/2 ℔ dito f 254 6/w.; 125/2 ℔ Petersburg f 280 6/w.; later f 276, 278 6/w.; 126/2 Oldammer Winter f 224 6/w.; 132/2 ℔ Saale f 260 6/w.

Moutwijn. Zaturdag ging a f $24\frac{1}{2}$ weinig om. Maandag liep de markt op f 24 terug, welke prijs vele kooporders uitlokte. Dingsdag waren verkoopers tot dien prijs meer geretireerd en verhoogde de markt Woensdag op f $24\frac{1}{2}$; Donderdag zijn alzoo nog enkele posten afgedaan, doch noteerde men op f $24\frac{1}{2}$; daar zich heden alzoo weinig vraag vertoonde, kon men a f $24\frac{1}{4}$ redelijk wel aankomen.

Jenever f 29,75. Ams. Proef f 31.

Voorraad van Granen op heden:

Rogge: gedroogde ℒ 519, ligt en ongedroogde ℒ 3596.

Gerst: gedroogde ℒ 80, ligt en ongedroogde ℒ 327.

Tarwe: ℒ 216.

CETTE, 8 Oct. *Voorloop* zonder notering, disp. a fcs. 180 gedaan, op Nov. en Dec. gevraagd a fcs 166.

RIO DE JANEIRO, 13 Sept. *Koffij* zonder animo tot op 4 dezer als wanneer slechts 16700 bn. afgingen, tot eene verlaging van 400 r. terwijl er aanvoeren uit het binnenland tot 180000 bn. waren aangevoerd. Na aankomst der Europesche Steamers en der vele orders voor Noord-Amerika zijn de prijzen weder 100 r. gestegen en worden alleen den 4den 100000 bn. en de volgende dagen 60/m. b. weggekocht. De voorraad is thans 50000 bn. en noteert men de prijzen als volgt: good [illegible] nieuwe oogst [illegible] a 4900, dito oude oogst 4650 a 4700, superior 500 a 5200. De kwal. der koffij uit den nieuwen oogst is veel mooijer dan die uit den vorigen.

Koers op Londen $27\frac{1}{4}$ op 90 d.

Vrachten wat beter gestemd. Naar het Kanaal 50 a 45 s. naar Hamburg 45 a 50 s.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

HELVOET, 10 Okt. Rijkens, Jantina Annachiena, Triëst.

UITGEZEILD:

TEXEL, 10 Okt. Huidekoper, Nederland, Batavia. - De Boer, Henriëtte Geertruida, Alexandria - Brouwer, Harmina Nepperus, en Zuiderduin, Clara Wilhelmina, beide Venetië. - Klunder, Gruno, Triëst.

HELVOET, 10 Okt. Van Beest Holle, J. C. Schotel, Rangoon. - Meyboom, van Oldenbarneveld, Valparaiso. - Coijere, Elme, Rotterd.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 13 Okt., in lading naar:

Ruhrort.	G. Scholten, Hoffnung.
Frankfort.	A. Joosten, Frankfort N°. 22.
Mannheim.	A. Dissel, Aeolus.
Ludwigh. en Mannheim.	J. Grenshauser, die Gebrüder.
Wesel.	E. F. Beijer, de Hoop.
Keulen.	H. Hoogeweg, de Hoop.
	A. Weingaarts, Cöln N°. 3.
Maintz.	G. Reigert, Maintz N°. 4.

Rijnhoogte ARNHEM, 10 Okt. 1 el 92 duim.
KEULEN, 12 „ 8 vt. 5 „

BOEKBESCHOUWING.

VONDELS WERKEN,

in verband met zijne levensgeschiedenis, uitgegeven door

Mr J. VAN LENNEP (XVe—XXVIIIe Afl.).

(Zie ons N° van 10 Okt.)

Dl III, bl. 29. v. 9. »Begort" is letterlijk *enceinte.* Wij denken echter niet dat »regen, ijs en sneeu" als de »vaders" van den Rijn worden voorgesteld, maar eerder als het zaad, waaruit hij gesproten is.

Bl. 29, v. 36. Hier had reeds aangeteekend mogen worden wat de uitgever bewaart voor de noten op de »Maeghden". Blijkbaar zinspeelt Vondel hier op Ste Ursula met hare door de kunst der van Eycken Memmelingen en Rogier van der Weyden met zoo liefelijk penceel verheerlijkte gezellinnen.

Bl. 29, v. 75. »Vertuyt" is niet *bekranst*, maar *bindt*, *vastbindt*, *ontbindt*, van *vertuyen*; hoewel, van dit *tuyen*, *tuit* (of *toet*) voor de saamgebonden haarwrong der romeinsche vrouwen zij gemaakt, dat samenvalt met *tutulus* (fr. *touffe*). Van Hasselt zegt, op Kiliaan, dat hij *vertuyten* uit Vondel zal aanhalen; maar hij komt niet verder dan *vertuyt*, dat van *vertuyen* kan zijn (1).

Bl. 29, v. 111. Was het niet de *melkweg*, dien men voor den verhemelden Po hield.

Bl. 29, v. 122. »Wier liefkozingen mij soms, tot stervens toe, verrukken."

Bl. 29, v. 134. Zouden de »horens" niet op den Rijn, als persoonsverbeelding, betrekking hebben?

Bl. 63, v. 52. »Barelijcke beeren" — »openbare, wezenlijke beeren", zegt de Hr van Lennep, waarschijnlijk volgends Kiliaans »manifestus, euidens". Men kent echter de uitdrukking »baarlijke duivel", voor een duivel, die »baart en tiert", van »baren" schreeuwen en »gebaren »maken".

Bl. 64, v. 78. »Luyster-scharp" komt ook voor in den »Kruis-bergh".

Bl. 90, v. 166. »Daer *Iesus*, als een duyf, van boven daelt, in 't midden". Dit slaat niet, zoo als de Hr van Lennep meent, op de nederdaling des H. Geestes bij den [illegible] hebben; 't slaat op de vervulling dezer belofte: »Ik zal u mijnen Geest zenden"; wat in het Pinxterfeest plaats had. Vondel veroorlooft zich alleen »Jezus" te nemen, voor den »Geest van Jesus"

Bl. 90, v. 187. Apollonia van Veen kon ook de bij Tesselschaa en Huygens bekende dochter van den schilder Pieter van Veen zijn. Zie Huygens »Korenbloemen", 1683, bl. 653.

Bl. 90, v. 202. »Soon", van Ikarus gezegd, zou »jongeling" beteekenen. Wij denken dit niet. Even als men, om het dramatiesch verband, van den »verloren zoon" spreekt — zoo kan men ook van den »roekeloozen *zoon*" spreken, om den vader, die hem de vleugels gemaakt had.

Bl. 90, v. 208. »Kavjaar". Het handelsartikel, onder dien naam bekend, is de sterk traanachtig smakende en groenzwart ziende kuit van een russischen visch — *pour les amateurs.*

Dl III, bl. 210, noot: »zekere Disman". De schilder der oude vensterglazen heet Digman. De XVIe-eeuwsche naamletters, in het glas gebrand, laten daaromtrent geen twijfel. Vreemd is het, dat Dapper, en nu nog weer de Heer Kramm, die glazen aan Peter Aertsens toeschrijven, van wien het niet blijkt, dat hij ooit glasschilder geweest is: te vreemder, daar het artikel van den Heer Kramm met zeker welgevallen behandeld is. (verg. »D. Warande", *part. française*, n° 5, p. 77).

Bl. 260, v. 1341. »Van uwen ondersaten": wederom eene ingeschoven *n*, even als vs. 1265," gispt de Heer Van Lennep. De gevallen staan echter niet gelijk. De uitdrukking en spelling »van uwen ondersaten" is volkomen goed en geeft aan *van* hier den derden naamval bij zich, gelijk in het kind »van den huize", hij komt »van den autaar", dit gewordt hem »van der stede", »van goeder hand"; en de eigennamen *Vander Drift*, *Vander Vliet*, *Vanden Velde*, *Vanden Hove*. Het woord *van* komt hier wel niet aldm in de zelfde beteekenis voor, maar toch steeds met den 3e naamval.

Bl. 268. Noot. »*Stori*: op zijn Engelsch, voor *historie.*" Men zou, in een ander geval, kunnen zeggen: »*Historie*: op zijn Latijnsch, voor het oud-hollandsche *story*, eng. *story*, ital. *storia.* Men noemde in de XVIe en XVIIe Eeuw de romantische heldendichten als »de Heemskinderen", de Ridder met de Zwaan", »De zeven wijzen van Rome" enz. »*Storyboeken*". Zie al de boekenlijsten van de XVIIe Eeuw, voor zoo ver de genoemde epische volksdichten er op voorkomen.

Bl. 276. Noot, v. 299, — lees: 200. Nog heden zegt men in Zuid-Brabant *neyen*.

Bl. 308, 310, 311. Bij de woorden van den Hr van Vloten zijn de aanhalingsteekens vergeten.

Bl. 337 Hier ter plaatse, merkt de Heer van Lennep, bij het verkrachten van Machteld van Velsen door Graaf Floris, aan: »men weet, dat aan deze oude volkslegende geen waarde te hechten is." — Wij vermeenen, in tegendeel, dat aan ALLE oude volkslegenden waarde behoort gehecht te worden. Wij erkennen, dat het bestaan eener ongeoorloofde gemeenschap tusschen den Graaf en de Vrouwe van Velsen niet bewezen is: maar de grond voor het volksgeloof, van de XIVe tot de XIXe Eeuw, is niet te minachten: we hebben dit betoogd in eene verhandeling: »Twee Hollandsche Graven", geplaatst in den »Gids" voor 1852 (Dl I, bl. 437). Men zie trouwens in Vondel, III, bl. 351, dat de Heer van Lennep des Graven onschuld niet eens recht bewezen acht.

Bl. 345. Zie voor de topografie van Amstelerdam en het slot de mededeelingen van Van Eust Koning, in Dr P. Scheltemaas in zijn belangrijk nieuw paar deelen »Aemstel's oudheid", Dl II, bl. 109–110.

Dl. III, bl. 358. »'t Is *eener* uyt de vlught.... Gegrepen". Opmerking verdient deze krasse »oude vorm", *eener* voor *een*. Hij is te rangschikken bij de eerste naamvallen *roder mont*, *jongher helt*, *hy-selver*.

Dl III, bl. 367, v. 531.

„Daer is de Vader self, soo bleeck en afgevast:"

De Heer van Lennep teekent hierbij aan eene passaadje uit Walich Sieuwertsz »Roomsche Mysteriën", die niet strekt tot verhooging van den indruk, dien Vondel met zijne schildering beoogd heeft. De genoemde schrijver namelijk, die nog al wrevelig van aard schijnt te zijn, betoont zich zeer verontwaardigd over de smakelijke oliekoeken en bierpap, die de Karthuizers, naar hij zegt, zich in de vasten bereidden. Als de Heer van Lennep, ter toelichting van Vondels vaersregel, eene autoriteit wilde bijbrengen, waarom haalde hij dan uit Dr Scheltemaas »Aemstel's Oudheid" het volgende niet aan (I, 35): »Aan de Karthuizers komt de lof toe, dat zij langer dan eenige andere orde aan het oorspronkelijke karakter van hunnen regel zijn getrouw gebleven... Deze kloosterbroeders leefden hoogst eenvoudig, ja zelfs armoedig.» (II, 26) »In het begin der XVe Eeuw noemde graaf Willem VI hen nog arme geestelijke luiden". Is het waar — dat de amsterdamsche Karthuizers zich werkelijk in de XVIe Eeuw aan de hun door Walich ten laste gelegde *gastronomie* hebben schuldig gemaakt en hunne pacht [illegible] van aalmoezen" gebruikten (Dr P. Scheltema, a. a. p. II, 26) — in ieder geval behoefde Vondel, bij zijne voorstelling van 1300, die oliekoeken met rozijnen en de rijstpap met bier en amandelmelk, amsterdamsche klooster-*horreurs* van omstr. 1600, niet in zijn treurspel te gedenken, en, ofschoon de aanteekeningen steeds beschouwd behooren te worden als lijstwerk, dat het dichttafereel-zelf ongedeerd laat — zoo kan men zich toch gevoeglijk ontslagen rekenen van de verpligting om dat genoeg in op te nemen wat in desharmonie is met de poëzij en tot haar beter verstand niet dadelijk noodig. Wij nemen de vrijheid dit op te merken, om dat wij deze gelegenheid welkom heeten ter komplimenteering van den Hr van Lennep wegens het standpunt van onpartijdigheid en gematigdheid, van waar hij de staats- en kerktwisten der XVIIe Eeuw in zijn Vondel pleegt voor te stellen. Hij beweegt zich bijna onafgebroken als buiten de partijen, en boezemt daardoor vertrouwen in op de juistheid zijner schets.

Dl III, bl. 374. De Heer van Lennep keurt hier onbepaald af, dat men bij samenstellingen aan een meervoud denkt. Volgens hem moet men schrijven *peereboom*, *vinkebaan*, *schepenbank* (niet *schepensbank*), *vrouwehuis*, *hanekraai*, *nachtekoker*, *kraanemeel*, *paardetuig*, *kuiseboom*, *geestezonde*, *maagdenrei* (voor *maagdenrei*), *menschemassa*, *plantetuin*! Missehien zal hierop worden aangemerkt, dat men zeer wel *menschenmassa* en *vrouwenhuis* kan schrijven, zonder daarbij een meervoud uit te drukken, daar men de woorden *mensch* en *vrouw* dan bloot in den tweeden naamval des enkelvouds der zwakke verbuiging stelt (1). Hoe 't zij — de vorming der zamengestelde zelfst. naamw. (ook van die met of zonder *s*) is een punt, dat nog wel eens voor goed door onze officiëele taalkundigen mocht worden uitgemaakt. Men herinnert zich, dat de Heer van Lennep vroeger dermate tegen de *n* in het midden der *composita* was, dat hij zelfs *buiteplaats* schreef — men zou echter vreezen, dat onze groote lui, aldus hunnen lusthof aangeduid ziende, schrikken zouden. en meenen, dat er sprake was van een *rooverslol* (of *rooverhol*).

Dl. III, bl. 400. »Burgemeesteren en Raeden". Zie omtrent het ambt van Schout, Raden en Burgemeester het »Hollandsch Dorp in de XIVe Eeuw" van Mr H. A. R. van Berkel, D. Warande", Dl II, afl. IV.

---

(1) Verg. van Lennep „Zeemanswoordeboek", op *vertuien.*

(1) De Heer van Lennep is zich trouwens niet overal gelijk in dit stuk: bl. 494 schrijft hij: „Lieve-Vrouwen-Kapel", bl. 41: „Lieve-Vrouwe kapel.

Bl. 405, v. 1465. »Wiens gladde hoornen goud, wiens lenden kransen decken", later veranderd in: »met gulde hoornen, en wiens rugh de kransen decken". Deze lezing op zich-zelve minder aanschouwelijk en schilderachtig, is waarschijnlijk bij Vondel voortgekomen uit het verlangen om de vergelijking met den vermoorden Bisschop volkomener te maken. De hoornen zijn de myter, en het »gladd" kwam hier niet bij te pas. Voor 't overige begrijp ik niet, hoe dit schoone vaers ooit ter dezer plaatse mishagen kan.

De Heer van Lennep heeft reeds meermalen aangemerkt, dat Maximiliaan, nog maar Roomsch-Koning zijnde, het amsterdamsche wapen niet met de Keizerskroon kon vercieren. De vraag is echter, of tot de roomsch-koninklijke privilegiën, bij het leven des Keizers, de macht wel behoorde in 't geheel over het toekennen van heraldische eereteekenen te beschikken, en of Maximiliaan, voor de kroonschenkaadje, geene volmacht van zijn vader behoefd heeft, in welk geval hij even goed keizers- als koningskroon heeft kunnen geven.

Bl. 458. »Vergeef het dan Sandrart, dat hy haer naekt van steen". »Deze regel is onduidelijk", zegt de Heer van Lennep: »het schijnt dat Sandrart, in plaats van de Koningin zelve, haar standbeeld had afgebeeld." De onduidelijkheid van den regel zoû echter weggevallen zijn, indien de Heer van Lennep ter stads-rariteitskamer de schilderij van Sandrart in oogenschouw was gaan nemen. Op die schilderij staat, namelijk, het marmeren borstbeeld der Koningin (historiesch of allegoriesch) in het midden van Kaptein van Swietens schuttersvendel (vendel van schutters, niet van een schutter, noch ook letterlijk vendel), op een tafel, waarvan de papierrol afhangt, die met Vondels dichtregels beschreven is.

Bl. 463. »Landsknecht" verklaart de Heer van Lennep door »landsman", en dit weêr door »man die van buiten komt". »Landsknecht" (misschien »lansknecht") beteekende echter, in Hoog- en Nederduitschland, oorspronklijk (XVIe Eeuw) voetknecht, en wel voornamelijk krijgsman in vrij geworven en bezoldigde benden — in tegenstelling met den knecht onder het feodale stelsel; later, somtijds verkort tot »lanst" wordt het gebruikt voor loeké, overmoedige borst. In een der reeds verschenen liedtjens van Vondel komt het voor in dezen zin.

Bl. 482. Men merkt op, dat het motto der »Elektra" *Sola Sophclea tua Carmina digna Cothurno* tot Tesselschade gericht wordt.

Bl. 491, noot op v. 72. »Heiland" is eigenlijk gezondmaker: in het »Byënboeck" leest men, Dl II, kap. lviij, in het 6e exempel, van »christus ihesus dye GESONTMAKER DER WERLT ende die gebenedijde here". *Heilen* is *ganssen*, en *ganssen* is *genezen*.

En hiermede breken wij voor dit maal onze kleine aanteekeningen weêr af (1). Maar wij eindigen niet zonder nog eens uitdrukkelijk onzen dank te hebben betuigd aan de bewerkers en uitgevers van dezen »Vondel", zoo naar het stoffelijk als geestelijk gedeelte, voor het ongemeen talent en de ernstige zorgen aan deze onderneming besteed. Wij aarzelen niet haar de schoonste te noemen, die op historiesch-literariesch gebied in de laatste halve eeuw in ons vaderland aanvaard is. Vondel *chronologiesch* uit te geven, zoo als de Heer van Lennep het nu reeds met het eerste derde van 's mans lange loopbaan volbracht heeft, was inderdaad eene reusachtige taak en men moet wel even veel liefde hebben voor een groot man, als kennis en schranderheid, toegepast op zijnen leeftijd, om met zoo onverdroten ijver en voortreffelijken uitslag zich van die taak te kwijten. Och, dat onze novellenschrijvertjes, waaronder de Consiences en de Augerbachs even min als de Walter Scotts en de Wisemans zeer talrijk zijn, dat onze vaderlandsche en christelijke rijmrijgers zich door een dergelijk voorbeeld lieten stichten; dat ze begrepen hoe veel hooger waarde onze kinderen aan den kompleeten *Vondel* zullen hechten dan aan eene kompleete reeks almanakken of stelselloze bloemlezingen en hoe veel meer waarschijnlijkheid er voor is, dat men, met den geest eens roemrijken Nederlanders van vroeger dagen »genietbaar" te maken voor het tegenwoordig geslacht, iets goeds zal uitwerken, dat dat men zich-zelven als de »dichter" en »volksverlichter" gedrage, die zijn land een zegen zal blijken.

Bij het afsluiten van dit artikel, wordt ons juist de XIXe aflevering overhandigd, zoo dat nu de Twee Eerste Deelen geheel kompleet zijn, en ook het Derde tot het 2e vel gevorderd is, dat is tot voorbij den »Gijsbreght" (2).

Wij hopen dat de vrienden onzer nederlandsche letterkunde, die tot heden achterlijk zijn gebleven om op den »Vondel" in te schrijven, en alzoo een oude schuld aan den Prins onzer dichters te kwijten, door den geregelden gang der uitgave bemoedigd mogen worden, om er alsnog deel aan te nemen. Het nederlandsche volk is verplicht de uitgevers in hunne reeds zoo veel offers kostende onderneming te schragen, opdat het blijke, in hoe verre wij verdiend hebben, dat men met moed en vertrouwen dit belangrijk werk ten onzen gevalle ondernam. A. TH.

(1) Dezer dagen merkten wij een variant op, door Bilderdijk als de ware lezing in Vondels vertaling van den „Koning Edipus" voorgestaan: In den druk van 1660 bij de Wed. A. de Wees (bl. 60) zegt de blinde Vorst: „Gehoorsaemt noch ontzietme niet". Bilderdijk beweert, dat dit *noch* in *doch* moet veranderd worden: zie zijn „Brief v. d. Nav. v. Sof. Ed."; bl 8,9. Wij geven ze den Hr. van Lennep voor 'tgeen zij is.

Opmerking verdient, dat Wagenaar, in de „Verbeteringen en Byvoegselen" tot zijn „Amsterdam" den naam van „J. van den Vondel", telkens veranderd in „J. van Vondel". Heeft Vondelen zich echter wel ooit, in proza „*van* Vondel" genoemd? „J. v. V." bewijst niets: is evenzeer „J. van den Vondel" als „van Vondel". Zie Dr P. Scheltema „Aemstels Oudheid", I, 192.

(2) Hoogst belangrijk zijn de varianten uit de oudste editiën van dit tooneelspel door den Heer van Lennep bijgebracht, en gulden aanwinsten de herstelling van v, 317, 754, 755, 909, 1792 en anderen.

Advertentiën.

(2618) Heden overleed alhier, na voorzien te zijn van de H. H. Sacramenten der stervenden, in den ouderdom van bijna 73 jaren, de Wel-Eerwaarde Heer J. A. NIESSING, sedert 1824 pastoor dezer gemeente, betreurd door zijne betrekkingen en gemeentenaren.

A. NIESSING, R. K. Pr.

LICHTENVOORDE, 10 October 1856.

Genees-, Heel- en Verloskundigen!

Er bestaat gelegenheid eene dusdanige en gevestigde **Zaak** in Zuid-Holland, 1ste ressort, met **Apotheek** en **toebehooren**, alles net en doelmatig ingerigt en van geneesmiddelen voorzien, onder billijke voorwaarden over te nemen. Inclinerenden adresseren zich ten spoedigste *franco* onder de letters H. V. K. aan den Boekhandelaar C. L. VAN LANGENHUYSEN te Amsterdam. (2614)

Men vraagt iemand van de R. C. Godsdienst, als **COMPAGNON**, mits **15000** Gulden kunnende bijdragen, om **Tabakslanden** aan te leggen, wat 50 procents jaarlijks oplevert; de kenner van de Tabak heeft het noodige land, des verkiezende, kan de deelgenoot ook kost en inwoning bekomen. Adres met *franco* brieven onder de letters O. P. Q. K. bij den Uitgever dezer Courant. (2619)

Wie wil niet gaarne een' fatsoenlijken Brief leeren schrijven?

»Aan den stijl herkent men den man" zeide een groot geleerde, en hij had wel gelijk. Die geen goeden brief kan schrijven, kan geen aanspraak maken op den naam van fatsoenlijk man; al wie die kunst leeren wil, bestede slechts EEN GULDEN en koope het

Volledig Brievenboek van Claudius,

waarin hij alle mogelijke voorschriften van Brieven, toepasselijk op alle omstandigheden des levens, en regels omtrent het Briefschrijven zal aantreffen.

Hoewel dit Boek pas is uitgegeven, zijn er reeds DUIZENDEN Ex. van verkocht, omdat het zoo **Goed** en zoo **Goedkoop** is.

Het is bij **H. C. A. CAMPAGNE**, te TIEL, en verder in alle Boekwinkels te bekomen. (2620)

De Zalf en pillen van Holloway zijn een uitmuntend middel ter genezing van *hoofdschurft*, H......, M.... en J.... v.. D.. L....., kinderen van P. v.. D.. L...., te *Geertruidenberg*, leden alle drie aan deze zoo zeer onaangename ziekte; MARIA echter het meeste, en ofschoon men velerlei middelen daartegen had gebezigd, kwam er geene verbetering in hunnen toestand, en verspreidde zich vooral bij de laatstgenoemde de kwaal over het geheele hoofd, tot groote smart der ouders en van het kind zelve. Het bloed der twee anderen was ook zeer onrein. Eindelijk deden de ouders hunnen drie kinderen de pillen van Holloway toedienen, ten gevolge waarvan zij in 19 dagen tijds geheel genezen waren. Deze pillen hebben ook eene uitmuntende kracht ter genezing van alle huidziekten.

Door het vermeerderd debiet zijn de prijzen als volgt:

Doosjes Pillen à f 0.80, f 1.85, f 3.00, f ... f 13.50, f 20.50.

Potjes Zalf à f 0.80, f 1.85, f 3.00, f 7.05, f 13... f 22.95.

Zijn op franco aanvragen à contant te bekomen bij B. ADAMA, Apotheker, Heerengracht hoek Utrechtsche straat, No. 22 te *Amsterdam*, bij L. J. GROOTENDORST, dépôthouder te *Utrecht*, G. VERHAART, dépôthouder te *Prinsland* en bij J. STRAATMAN, hoofd-dépôthouder te *'s Bosch*, alsmede te *Londen*, Strand 244, *Holloway's Etablissement.* (25..)

Graduale en Antiphonarium in 8°.

De ondergeteekenden, door aankoop eigenaars geworden zijnde van bovengenoemde **Graduales** en **Antiphonariums**, hebben de eer langs dezen weg daarvan kennis te geven aan het Publiek en aan den Boekhandel.

De prijs van den Graduaal in lederen band is f 4...
Idem van den Antiphonarium . . . . . . f 2...

GEBROEDERS VERHOEVEN.
C. L. VAN LANGENHUYSEN.

Door Gebr. VAN LANGENHUYSEN te *'s Hage* is verkrijgbaar gesteld tegen 50 Cents:

Christus Jesus, de eenige middelaar Gods en der menschen. — **Handhaving mijner leerrede over I Tim. II, 5,** tegen de beide brieven van J. ... ZAALBERG Pz., door A. FRENTROP.

(2565) Bij H. LAGERWEY, Boekhandelaar en Boekdrukker te Dordrecht, ziet heden het licht en mede bij de Boekhandelaar C. L. VAN LANGENHUYSEN te Amsterdam en verder alom te bekomen:

HET LEVEN EN DE LOTGEVALLEN VAN DE GEBROEDERS JAN en ANTONIE NORDEN,

BESCHREVEN DOOR J. NORDEN.

Behelzende ontmoetingen en Krijgsbedrijven in *Zeeland*, *Frankrijk*, *Spanje*, *Duitschland*, *Rusland*, bij *Waterloo* enz. enz. Met Platen. . . . . f 4...

Dit werk door een geacht Roomsch-Katholijk geschreven, besluit met het leggen van den eersten steen der R. K. Kerk te Oud-Vosmeer, in Zeeland.

Bij den Boekh. C. L. VAN LANGENHUYSEN is gedrukt en wordt met succes gedebiteert:

H. J. C. VAN NOUHUYS. **De Wapensmid en zijn Zoon.** Met 7 platen van EDUARD DUJARDIN, 2 deelen . . . . f 2...

De Historie van Heer Ranulf van Crequi ... Levensschets van ... THIJM, vercierd met eene wapenplaat, vier illustratiën van Dujardin en een portret van den schrijver, door Hamburger . . . . f 1...

Leesoefeningen met plaatjes, overeenkomstig de Leerwijze van den Heer P. J. PRINSEN, door C. EBBINKHUYSEN, 5 Stukjes.

Troost voor Zieken en Lijdenden, door P. J. HESSEVELD, R. K. Pr., met 3 platen op Chineesch papier, benevens een fraaije voortitel. Prijs . . f 1...

De Geestelijke Strijd of de **Christelijke Volmaaktheid,** ter beoefening voor alle standen, van pater SCUPOLI, bewerkt door P. J. HESSEVELD, Pastoor. Prijs . . . . f 0.7...

De Godvruchtige Dienstmaagd, of dagelijksche Oefeningen in al hare werken, benevens gewigtige waarschuwingen aangaande de pligten van knechts en dienstmaagden. Zeer dienstig voor alle Christenen. Prijs . . . . f 0...

Een Lees- en Zangboekjen voor de Jeugd, uitgegeven door J. A. ALBERDINGK THIJM. 50 C...

J. A. ALBERDINGK THIJM. **Mejufvrouw Eeclo...** Iets uit de jongste »oude tijd", met een plaatje van Dujardin . . . . f 0...

— — **Geertruida van Ooste...** Geschiedenis van een Delftsch Begijntjen, uit de XI... eeuw, met twee platen van Ed. Dujardin . . f 0...

— — **Magdalena van Vaernewyck.** Eene ware geschiedenis, beschreven door PAULUS FORESTIER BUIKSLOOTER, met een plaatje van Ed. Dujardin. . . . . f 0...

J. J. VAN DER HORST. **Nederlandsche Verhalen,** vercierd met 4 koper-etsen van J. van Dijck. f 0...

Handboekje voor Christelijke Godsvrucht of verzameling van Oefeningen en Gebeden met aanwijzing der daar aan verbonden Aflaten, door A. HENRIET, R. ...

De laatste Dochter der Hohenstaufen en andere gedichten, door W. J. F. NUYENS. Prijs f 0...

Te Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.